

ЗАБАВНА ЧИТАОНИЦА.

III.

КЕЛНЕРСКИ ЖИВОТ.

НАПИСАО

Е. ФРОМЕЛ.

ИЗДАТО У ЈАНУАРУ 1866 ГОДИНЕ.

БЕОГРАД.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ 1866.

P19Cp I 516.1

P11194

~~P 11-194~~
3

50

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

111

1850

也。大。學。第。一。卷。

131696 3

02437121

CH. H. B. A. K. O. E.

SECRET

RECEIVED

MISSAHLER KILN (W. B. BAKER)

THEO. A. S. CLARK & SONS

11010

ЗАБАВНА ЧИТАОНИЦА.

III

КЕЛНЕРСКИ ЖИВОТ

НАПИСАО

Е. ФРОМЕЛ.

ПРЕВЕО

СА ЊЕМАЧКОГ

СВЕТОЗАР Ј. ЗДРАВКОВИЋ.

(ИЗДАЊЕ КЊИЖАРЕ В. ВАЛОЖИЋА)



БЕОГРАД.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

1866.

Рн 194

Р19 СрГ 516.1

КЕЛНЕРСКИ ЖИВОТ.

НАПИСАО

Е. ФРОМЕЛ.

ПРЕВЕО

СА ЊЕМАЧКОГ

СВЕТОЗАР Ј. ЗДРАВКОВИЋ.

(ИЗДАЊЕ КЊИЖАРЕ В. ВАЛОЖИЋА.)



БЕОГРАД.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1866.

НЕ ПЛАТИТЕ ЗА ПОШТУ

193058
ДВВ. 69.



СВЕТЛОЗАРЬ

ПОШТА

ПОШТА

ПОШТА

193058

ИСТОРИЈА ИЗ ЖИВОТА ЈЕДНОГ КЕЛНЕРА.

„Био је само *Келнер*,“ рече ми један угледан грађанин на улици, кад га запитам, који је тај што га сахрањују. Кола мртвачка већ беху у порти црквеној. „Само *Келнер*,“ понављао сам и нехотице, па и он дотраја и прође као и сваки кућни намештај или-као и лептир под ведрим небом.

Гледао сам дуго за колима, која у највећој тишини пролажаху — само најнужнији пратиоци беху сва парада. „Само *Келнер*“ — никако ми не може да изиђе из главе, што ми рече онај грађанин; питао сам се „да л' нисам можда тога човека у свом животу ма где срео, или — да л' му бар што свето и драго не рекох, или и помислих. Он је само *Келнер*!“ Па одмах се упутим у порту, е да би што могао разабрати о његовом бедном животу. Свештеник, црквењак и гробар дочекаше мртваца. Последњима као да

је и на усници извајано „брже“, тако изгледаше црквењак и гробар, али — то је морало имати свога узрока. Свечаност погребна трајала је за кратко, тако исто, као што и покојников живот кратак беше. Ево му биографије: „Н. Н., 28. година. Родитељи: *непознати*. Отачбина: Н.“ Н. Болест: *сува*. — Бавио се у болници: 3. недеље дана. Бавио се у тој вароши: 2 месеца. Погреб: *на рачун сиротињске касе*. — Бог да му душу прости!“

То је све било. Нико га није познавао. Пре кратког времена дошао је у ту варош, а да ли га је ко посећивао, то неznam. Бацих му и ја два-три ашова земље на сандук, који не беше вештачки израђен; помолим се Богу за његову душу и одох. „Сиромас, помислим ја, никога није у соби било, кад је издахнуо,“ а потуцао се по белом свету — из једне гостионице у другу. Бедна душо! — облетала си у белом прслуку и црном фраку вазда око столова и по собама, по ваздан си трчала и горе и доле по степеницама, па тек си у вече полумртва од умора мало отпочивала. Морала си стотинама на услузи бити, па опет се весела пред сваким показивати — па и при по-

следњем часу нико се не нађе да тебе послужи, нико се не нађе да тебе бар пријатељски разговори, — па никога ни да те у гробље испрати — заиста си била „само Келнер!“

Много је година прошло од то доба. Опомињао сам се увек са неким сажаљењем на те речи — особито кад чух да когод прича о бедном животу келнера, — одмах ме обузимаше нека туга, чим сам чуо да се што о животу келнера, — кога зваху смртни „само Келнер,“ прича. Али — не беше ме само жао. Историја ми још нешто показује, што нигда заборавити нећу. Да и тебе, драги читаоче, његова историја тако ожало-сти, као што је мене, зависи од мога пера, али ће још већма зависити од свога срца и савести; а, да ти је не испричам, то нећу никако.

I.

У гостионици „код црвеног петла“ — гостионици првог реда у *** било је 20. Новембра, године 1844. врло много света. У вече се слеже читава гомила путника. Неки уђоше грдећи и псујући, а неки опет

мртви гладни и жедни. То све с тога беше, што су доцније, но што је требало, стигли. Морамо упамтити добро, да је та гомила била неиспавана и да је сваки са својом путничком торбом гурао испред себе — само да што пре уђе. Сваки је нешто гунђао, и то: неки енглески, неки француски; једни пољски а други њемачки; — ја сам одмах морао помислити на странствовање људи у време вавилонске куле; морао сам помислити да им је Бог променуо језике, те ни један другог не разуме. Газда — гостионичар лупао је у звоно тако, као што се обично звони на ларму, само да би могао искупити своје дремовне келнере, — који мало час почеше — један по један улазити са неким прљавим убрусима.

Тек што први наступи у кавану, зачу се вика са свих страна: „Хеј! Келнеру!“ — „Дете!“ — „Чујете.“ — „Овамо!“ — „Мени вечеру донесите, али брзо,“ викну један гост. „Мени вино!“ — „продираше се други. „Молим вас, покажите ми собу, у којој ћу бити; ја ћу у соби и да вечерам,“ рече један омален старац. Келнер и незнађаше што ће пре, па само одговараше: „Добро, господине, одмах ћете бити служени.“

„Не седите на ушима,“ викну један трговац, сав у каучукским хаљинама, келнеру, који звераше по кавани са отвореним устима. — „Затворите, драги мој, уста, па уши, боље пробушите, — макните се мало, — донесите ми што да једем; јесте ме разумели.“ За час постаде у кавани читава трка, столови се живо постављаху, тањери и кашике звониле су, сва звонца на столовима удараше сасвим жалостиво; слуге се, једни тамо — једни амо са сандуцима прометаху. Мало час па се већ зачу како неки гост баца бесно чизме по ходнику, и одмах се врата затворише. Све је ишло као кад муња севне — па гром пукне. Кавецџији је та руља добро дошла. Он је само стајао на свом узвишеном месту и срачуњивао, колико му тај дан прихода донесе и разређивао путнике, дајући им кључеве од бр. 1—80. и упућујући их. —

Док је у трпезарији та хука трајала, била је у једном малом салону до ње — мртва тишина. То беше соба ханорационарска, која ће мало после остати празна. Чибуци су били поређани по старештву наједној махагонској дасци, која беше углављена у зид. Зидови су били разним сли-

кама избојадисани, — све самим красним селима и шумом — а све густа боја. Соба беше мрачна п месец тужну неку светлост разасипаше по њој кроз стаклене прозоре, те осветљиваше те красне дуварске слике. На једном позамашном фотељу пружио се неки младић у црном а кратком огртачу, са белим прслуком и белом марамом на врату — коса му је сва уковрчена. Руке је метуо на срце — и наслонио се на лактове.

Лице му је бледо, и црте, које се спрам месечине лако распознати моглоше, показиваху добродушност — но у исто време и велико душевно напрезање. Морао је што лепо сањати, јер се по кад-кад осмејкивао, тако, као да је нешто лепо видео или нешто повољно чуо; мало час опет се измени, — поста озбиљан, врло озбиљан — па онда жалостив. Сигурно се морао младић из сна тргнути, јер неби иначе гурао столицу до неке слике на дувару. — Јест, он беше заишао у једну ливаду, у којој је са друговима секао врбу, правио звиждаљке и тражио раке; на то је место по чешће и с матером одлазио — јест, то беше, што му навуче осмех по бледом његовом лицу, и што се осмејкиваше све до оног часа, док

не угледа кума, који долажаше са села, — (тада му се лице помрачи) — свога кума, који га раздвоји од друштва, и који се продера нањ: „Јест, јест, тако је — ја већ дођох.“ —

„Тако, тако, ви већ дођосте, дођосте већ јадан разбојниче,“ зачу се у једанмах некакав суров глас — и још суровија рука шчепа спавача. То је био гостионичар, који га је дозивао, а њему се сиромаху учинило да га кум зове. „Зар не видите да је кућа пуна људи, и ви лепо увелико хрчете — као какав простак. Који вам рече да овде уђете?“

„Био сам уморан,“ рече му *Бледоња* (кога ћемо од сад све тим именом звати). Тек сам ноћас у три часа и легао.“

„Па што се то мене тиче,“ повика горопадно гостионичар. „Спавајте у порти, ако вам се спава, а не код мене. Одмах одлазите у трпезарију и кажем вам, данас сте последњи пут у мојој кући, више ми не требате.“ Бледоња оде.

„Пре ме неће бити, но што ћу ја од сада да примам којекакве глупаке из сажаљења,“ викаше гостионичар за њим.

Бledoња оде у трепезарију и чисто се зачуди, кад спази толике госте. На лицима Келнера — својих другова — спази он неку необичну озбиљност — као да им се облак над главама провалио. — Сви беху натуштени а за чудо услужни. Он одмах оде к једном госту, јер виде, да је врло нестрпљив, па га запита: „шта заповедате?“

„Шта велите,“ одговори му запитани, — човек са малим а ватреним очима. „Питате ме шта заповедам! Идите ми испред очију. — Још пре по часа заповедио сам. — То је велики безобразлук.“

Бledoња одмах стаде запиткивати све редом келнере. Нико му не могаше да каже, шта је зактевао тај љутит господин, нико не кте ни да га слуша. И јадан Бledoња мораде се одважити да га још једном запита,

„Извините, господине, рече му он са врло смиреним гласом!“ —

„Не извињавам ја ништа и никога,“ процера се омален господин тако јако, да је морао и сам газда долетити да види шта је.

„Још пре пола часа,“ викну он, „на-
ручио сам јело, па сад још дошао да ме
пита шта хоћу. То је велики безобразлук,
ја ћу то да јавим где треба, господар го-
стионичару.“

„Али за Бога, господине,“ упаде му Бле-
доња у реч, „та ја сам.“ —

„Одмах да си ућутао,“ повика гостио-
ничар, „свему је томе узрок оно спавање.
Одмах се извлачи напоље.“

„Господине,“ настави даље гостионичар,
„молим вас, опростите, та ово је нека глупа
простачина — узедох га ћоја из сажаљења.
Већ сам га се сто пута до сада аратосиљао.
Хоћете ли бити тако добри да ми кажете,
шта сте закећвали? — За тили часак све
ће бити готово.“

„Донесите ми, што знате, али само нека
ми иде испред очију тај глупак,“ поче сад
мало одобровољен дежмек. Бледоња олади
одмах из собе, па се пошуњи код капије, —
и црне мисли обузеше му душу.

„Тако и треба,“ повикаше неки гости за
оближњим столом, јер су слушали ту свађу.
„Нема беднијег народа од ових келнера, та

је секта састављена из самих елегантних и префињених лопова.“ У онај мах, кад се пресуда Бледоњи изрицала, стајао је иза стола један човек. Очи су му чисто севале од силне љутине. То беше „Оборкелнер“ мршав човек са црном али већ прорешетаном косом, човек — коме и на челу написано беше, да је „живио.“ Било му је од прилике тридесет година, али је изгледао тако, као да је већ од четрдесет. Црвене очи показивале су јасно да је љутит. —

Тако је изгледао тај, што са каинским очима стрељаше преко стола. Мало по мало и — у соби опет поста тишина. И гостионичар и више гостију оде. Но у једном куту собе седио је још један мален клуб, забављајући се картама и рајнским вином.

Келнери се искупили сви у гомилу, па стадоше да причају, како им се газда, или као што га они зваху „Црвени петао“ разгоропадио. Стајали су око фуруне грејући се, но ватре већ више и не беше у њој, јер је већ прошло било пола ноћи. Само „Оборкелнеру“ није било до шале, а остали сви прснуше у смеј.

„Јесте чули“ рече он осталима лагано, „шта сте.“ — „Шта? шта? викнуше они. —

„Бедна каста из префињених лопова, тако вас назва онај господин. Та свака капљица рајнског вина претвориће му се у отров.“ —

„Није тако, умирите се оборкелнеру, рече му један између најстаријих келнера, та ви знате добро, да оно није рајнско вино. Ја сам га мојом руком наточио и донео. То је вино из оних буради, у којима је нирштајнско, јохансбершко и асманско, — нека иду до врага, како вино још не изменише. Заиста ће им засести док га стану плаћати. „Стари петлао зна шта ради.“

„А ја опет на врага баш у зао час наиђох на нашег „старог петла“, рече други, „ено га у подруму код једног бурета; пуна су му крила етикета, поред њега је слатко вино и стакла, а наочари му пали по носу, па изгледа као наш стари апотекар на угљу. Но и ја сам био добар домишљан, јер му рекох: „То је красно, господару; али за име божије, није то вино маџарско — него ракија.“ Ха—ха, да сте га само видели! Одмах ти ме дочепа за уши па поче се дерати: „Ако небудеш миран и не ћутиш, одмах ћеш мртав остати.“ И ја од велика страха морадох испустити левак те једва се дочепам жив степеница.“

„Тако је то, мој *префињени* *лопове*, још ниси добро испекао занат,“ рече му срдито оборкелнер. ви младићи, — та ви нисте још нигда долазили у таке прилике, где би могли видети да се ради право и особито. Ни један гостионичар не може да се одржи, ако је само поштен. Само је једна животиња још поштена. Ја би вам могао још много причати, шта сам видео у Бечу и Прагу, па да се сами чудите и крстите. Наш је „петао“ само један шепртља; али то је све ништа за вас младиће.“

И Келнери сви — а особито млађи, упреше жељно очи у свога оборкелнера, чудећи се.

Међутим је већ Бледоња измакао, па кад виде да се сви смирише, сподоби се и он поред фуруне. Али на њ набасају другови његови.

— А, а, ево нашега бледог јађеника! рече оборкелнер. Добро је што си ту. Ти данас одигра ролу жалосног ритера. То беше само једна лекција спрам свеће. Честитам ти. — Гле, та он плаче. Срам вас било. Толике сузе! Матор човек — па можете још да пла-

чете, — већ четири године келнер! Стидите се и идите у школу са децом.“

„Та оставите ту красну душу нека се исплаче, поштовани оборкелнеру, — видите, опет се стрпа у кревет,“ рече један келнер, кога зваху „Саксонац,“ човек, који је дуже времена штудирао по латитским школама и који често и много говораше о својој високоучености и памети.

Бledoња корачи мало у напред. Заиста је плакао. Али на лицу му се није могло ништа позпати, кад је на дивану лежао и смешио се. Коврчљава коса пала му по лицу, очи му беху црвене као паприка, гледао је као дивљи човек око себе, а уснице му се тресаху од жалости. Постаде још блеђи но што већ беше. Сви се чисто поплашише, кад га погледаше, јер још нигда до тада није тако изгледао. Лице му се начини као њива кад је град утуче.

„Та мани се човече, немој баш толико да примаш к срцу,“ рече му један. „Данас је ред на тебе био, сутра ће на мене, па једанпут ће и „црвеном петлу“ ред доћи; а и онај мали инација неће олако проћи, јер сам му већ могао врат мало умекшати.“

„Децо, ајде да спавамо,“ рече оборкел-
нер. „Тај бледи нека остане, јер је такав
налог од „петла.“ Петао је то рекао —
петао има право; што он каже, мора се слу-
шати. И келнери одмах узеше свеће сме-
јући се. Било је већ скоро два часа после
поноћи. Бледоња остаде сам. Јадник се ух-
вати обема рукама грозничаво за главу; тако
му зло беше да му срце чисто искочити
ктеде. Господа су још за столом играла,
али већ им не беше више толико стало за
вином, колико за новцем; јер се ту бројаше
силан новац. Једва најпоследовршише игру
и одоше. За њима оде и онај господин,
што Бледоњи скува попару. Он узе свећу
да га испрати и назва му „лаку ноћ,“ но
господин само ћуташе, у место да му још
благодари. — Кад изађе напоље поче
нешто гунђати за се, по свој прилици: „Бо-
ље ће бити да се ја тог господина оканем
док је раније.“

И бледоња сиђе доле, па ктеде да за-
брави трпезарију, но у једанмах зазвони
звоно на горњем спрату.

II.

Бledoња напреже све своје силе, подиже косу с очију, па пође уз степенице тамо, од куда долажаше глас од звонцета. Куцне на врата — и доби лаган одговор: „унутра.“ За час се створи у некој магли, у некој тајанственој и чаробној соби.

Велики и леп кревет са прибором још није био растурен. На столу стајаше кеса с новцима и сијасет писама. За столом седео је човек — старац — у шареној спаваћој хаљини. Велика благодат извајана му беше на лицу — а и сам говор му је умиљат.

„Врло ми је жао, драги мој, рече му он тихо, „што сам вас морао од спавања дићи. С тога, што смо доцне стигли, морам још поћас да посвршујем многе нужне послове. Молим вас, однесите ми ова три писма на пошту. Али много ми је за тим стало, да што пре оду, јер су врло важна. За ту услугу благодарићу вам сутра. Како се зовете?“

Бledoња му каза име, — а старац га записа полако у своју записницу, пошто га врло пажљиво погледа.

„Од кад сте овде?“ запита га даље, као са неким саучешћем.

„Већ три године има,“ одговори Бледоња.

„Јесте ли из унутрашњости?“

„На служби, господине.“

„Па, то сте сигурно ви били онај, што се синоћ са гостом свађао?“

„Бледоња оћута, па само поже главу.

„Ех,“ примети му стари саучесник, „није моја намера да вас тим корем. Ја сам до душе све видио и одмах сам помислио, да сте морали учинити нешто што није ваљало,“

„Како то, господине“ — гунђаше Бледоња — „та ја сам само ћутао.

„Истина је, ви сте ћутали, али је говорила за вас она муња из вашег ока. Она се претворила у речи. Младићу, на вашој савести мора бити да лежи нешто, што ће се кад-тад обелоданити. Немојте да учините да вам сунце зађе пре но што треба, — па, да је бар због чега, но само због једне љутине.

„Ох, та оно је већ одавно зашло, упаде му Бледоња у реч врло тужно.“

„Не чекајте ни да сване, — а опростите том вашем непријатељу.“

„То никако не могу, викну љутито Бледоња, мора он мој гњев осетити; ни њему ни његовој целој кући неће бити најбоље. Заиста ће ме се сећати дуго.“

„И ви се не стидите да тако што изречете; а да како ћете Богу на страшном суду одговарати?“

Бледоњи почеше уснице дрхтати, — он се размисли мало, па проговори:

„Јест, да Бога има, онда би вам дао за право.“

„Несрећни младићу, рече му старац озбиљно, па одмах устаде и приближи се Бледоњи, те га гледаше у очи оштро, чисто као да је ктео да га сможди. — „Овде није место за свађу, али верујте ви мени и мојој седи коси, верујте речима Бога и вашој савести: Бог заиста живи. Испред њега нећете утећи, он вас добро познаје, па он ће вам некада и судити. Ја вас од срца жалим, што сте у тешким тренутцима свога најбољег пријатеља — свога утешника изгубили.“

Ове је речи изговарао старац са неким тужним, а благим гласом. Бledoња је стајао пред њим збуњен. Тако пријатељски и тако озбиљно нико му није до тада још проговорио.

„Чисто ме је страх“ настави даље старина, „да вам ова писма и поверим.“ —

„Господине, та ја нисам лопов,“ рече Бledoња живо.“

„Ја то и не велим,“ настави старина. Но, који у Бога не верује и који се њега не боји, зашто да се плаши једног слабог човека. Кад неможете да опростите, — зар не можете и украсти?“

„Господине, до тога још нисам дошао, рече му узбуђено и гордо Бledoња, и крв му сва пође у лице. Дајте ми писма, па ћете видети, да ли ће отићи куда треба.“

„Баш да видите да вас за такога човека не држим, ево вам писама. Младићу, помислите само на то, кад негда срећан човек постанете, да има један — да има неко, који вас за ноћ просјаком начинити може; а ако случајно паднете у несрећу, не заборавите, да има неко, коме је срце свагда отворено

— за све, који му се замоле. Ако опет случајно ја дотле узаживим, обратите се на мене, па што узмогнем, ја ћу вам учинити. Сад пођите с Богом.“

„Бледоња се поклони, па оде са писмима ћутећи низ степенице.

Ноћ је била тавна и киша јако пљушташе, кад Бледоња изађе из собе. Лагано се одмах прикраде и узе кључ од капије, — отвори је и упути се управо на пошту. Цело то вече са разним својим утисцима и сликама створи му се опет пред очима. Псовке и ругања брујала су у његовој души непрестано, кад је у трпезарији покуњено главу на руке наслонио. Онда се још решио да се освети, па да одмах одатле умакне. Само му је једно сметало: није имао новаца. Од плате ништа заштедио није, а само два три талира нису му могла помоћи. — У оно време, кад је старац звонио, баш је он о томе мислио, како да се освети и како да дође до новаца. Но — старина, она мирна душа узбуди га, те се мораде разуму покорити. Кад је још на горњем спрату био — смири се, и сећаше се свога сна. Срце му се све већма примиривати стаде, ал' хрђаве мисли бораху му се по прсима непре-

стано. Наједанмах шчепа из цепа писма. Два су била врло лака, ал' треће нешто тешко. Он је ктео да види само на кога је упућено, но и то му не даде помрчина. Сад му се стану врсти разне мисли по глави, — да ли су у писму новци или нису . . . „Заиста, мора бити новаца, јер од куда иначе онолика зебња и опомена. Дуго га је мерио и најпослед поче и прстима пипати. У поштанској канцеларији горела је свећа; писмо беше упућено на неку знатну кућу.

„Кад би било бар сто талира,“ шапташе он лагано, „е, онда и Боже помози.“

И одмах баци два писма у поштански сандук, ал' кад дође ред на треће — нешто је нерадо из руку испуштао. Дуго се стаде премишљати, и није се могао решити, шта да чини. Та унутрашња борба трајала је дуго — и, заиста тешко му је било решити се.

Стаде израчунавати шта би после отуда произишло. И, наједанпут му паде на ум, да би се тиме најбоље могао осветити „црвеном петлу, ако узме те новце себи. Онда би се разгласило по целој вароши и свуда: „да је покрао некога путника један од нај-

старијих келнера, а старина би се могао лако утешити, јер је велики богомољац и фаталиста. Па одмах стрпа писмо у џеп и врати се, Но гле чуда, — баш кад је кроз мрачне улице пролазио, учини му се као да га гони некакав црн човечији облик. Он се смрзе од страха — па одмах стаде као укочен. „Шта си казао оном старцу“: „Господине, нисам ја лопов, па ето сад лопов постаде?“ Тако му проговори нешто из унутрице његове. Осим тога брујале су му по глави и речи: „има један, од кога побећи неможеш“ — и заиста, сад је помислио да га тај и гони, јер је по чешће чуо неке тешке кораке. Поплашен врати се опет натраг, Још једном стаде код поштанског сандука. — па на последку шчепа писмо и баци га у сандук. И одмах за тим похита живо натраг, као да је хтео да побегне од своје савести.

Док се он враћао већ и зора поче да руди. На спавање се није могло ни помислити — па зато се пружи по кревету онако обучен. Ујутру око 6. часова многи се гости спремаху на пут, па је требало и он да буде на ногама и да се састане са старином.

Али, Оборкелнер га врати натраг у собу, јер му је тако господар заповедио.

„Где је келнер, што ми је ноћас однео писма на пошту?“ питаше стари господин Оборкелнера.

„Који то господине?“

„Та онај блед, што јуче онога госта увреди!“

„А, ви питате за Бledoњу, — он није овде.“

„Ваљда није побегао?“

„Није, истина, још до тога дошло, али само мора да седи у соби,“ одговори му Оборкелнер.

„Ех, па добро, а оно му подајте ви ову маленкост, зато, што ме је послушао“ — и ћушну му у руку повелико парче злата.

Новац исчезе у дубоком џепу Оборкелнеровом. — Бledoња га нигда и не виде.

III

Бledoња је био од то доба много мирнији и учтивији. Гостионичар је по кад-кад при-

чао за вечером целу ту ствар као у шали, увек додајући: „Ја сам то чинио само зарад гостију, а не што ми је баш био крив.“ Иначе би изишао на хрђав глас.“ Но при свему томе није се Бледоња повратио; он је непрестано гледао гостионичара — као трун у оку. Само кад је по кад-кад прошао поред собе, у којој је седио онај стари господин, мало се устукао, и увек га спопадале нека потајна дрхтавина. Чешће му је излазио пред очи тај старина са шареном спаваћом аљином, са оним благим и побожним изгледом — и чешће чујаше да му говори: „Несрећни младићу.“ Но наскоро и на то мораде заборавити, јер силни гости не дадоше му ни да се одмори, а камо ли да мисли о тим старчевим речима.

Од оне вечери не остављаше га никако нека потајна грозница. Чешће је и бунцао, — чешће је у томе бунцању грдио гостионичара — свога газду; говорио све једнако о старцу, о неким писмима, — смејао се и плакао тако јако, да се већ и његови другови уплашише од њега.

„Врзу му се по глави многи планови, — оставите га на миру, то је право дете природе.“ рече Саксонац.

„Или, мора бити да је у њему нечас-
тиви,“ настави један келнер улазећи.

„Не говори тако лудо,“ рече Обокелнер,
погледавши млађег са неким подсмехом, —
„то није ништа опасно, само треба прави
лек погодити. Има томе помоћи.“

„Је ли бледоња! вешти смо ти ми у
томе.“

„Како то?“ питао га један млађи кел-
нер.

Није то за вас млада господо. Ви ни-
сте ништа друго, до једни брбљавци, јер
би још напоследку могли отрчати и код ка-
квог попа или госпе, па ме прибележити у
црн тефтер.“ Сви келнери погледаше један
другог зачуђено.

Бледоња је већ био ступио са својим
Оборкелнером у много поверљивији одно-
шај. Чешће су обојица одлазили доцкан но-
ћу.“ Бледоња је постајао све ведрији, али
та ведрина не беше природна, но често уси-
љена. У хонорационарску собу одлазио је од
то доба само онда, кад је морао, но ипак
никако у вече, као што је пређе чинио; па
баш и онда, кад је беспослен био, није му

се ишло у ту собу — а собе у првом спрату клонио се као ђавола. Чињаше му се као да у њој саме авети живе.

Једанпут се сви келнери били искупили. У час улетише унутра два полицајска чиновника, па их одма запитају: — Ко је господар од те каване? — и у час се зачу звоно: то је позивало Бledoњу пред господара.

„Ова господа имају налог да вас воде,“ рече му гостионичар сасвим узбуњено. Но, и ја морам отићи с господом у вашу собу, да прегледам ствари, па онда одмах можете полазити: ви сте све своје већ свршили, више ми не требате — бесрамниче, лопове.“

Тамно црвенило разасу се Бledoњи по лицу, ктеде да се брани, али све узалуд, јер га већ и језик изневерио беше. Чиновници га позову да полази с њима. Један је ишао напред, а други са газдом за њим. Келнер пође степеницом, а у исти пар истрча цео келнерски народ, те поче свако нешто шапутати. Бledoња је ишао мирно. У једанмах, кад улучи згоду — јер се полицаји нешто разговараху — стругну низ-а-степеницу. Нова се вика сад подиже. Кел-

нери — другови му — посташе тада нешто лењи и као да нису имали воље, да гоне свога друга. Бегунац се међутим већ као мачка беше успео уз зид — па преко зида у башту — и одатле управо на улицу, те се дочепа чистине. Примише га у некој извиканој кући, те ту ваздан очами прикривен. Ноћу се преобуче као кириџија, па настави даље пут. Ту ноћ проведе у једној шуми, а сутра дан упути се управо у своју постојбину, у коју се за дан стићи могло. Баш је било недеља. Све беше весело; звона се разлегаху из околина са сеоских звонара. Све то опомињаше нашега Бледоњу живо на прошлост. Он се реши да остане код куће на селу.

И не падаше му на ум да је то била најудеснија прилика за њ; истина је — у цепу није имао кршене паре. Он је тврдо уверен био, да није крив и да иде са чистом савешћу у постојбину — у коју и стиже баш кад се сунце смиривало.

Наш Бледоња изгледаше као да је савив, прошлост од три године чинила му се као неки сан, — држао је да је ту сигуран и скривен.

Чим дође у село, упути се управо у механу код свога кума. Кум се чисто зачуди, кад га виде, али не могаше ни да се поздрави од силне светине. Његово негдашње друштво — већ све момци — седило је за столовима. И он седе измеђ њих, па стаде им причати, како је у вароши служио и одслужио и како је намеран да остане на селу. — Кум је све нешто дрмао главом и чисто му на челу извајана нека нестрпљивост, — рад је сигурно био да дозна, шта ће тај сад. Но одмах ће дознати шта ће.

Тек што Бledoња причање развеза, ступе у механу два странца „Ех, гле сад, — тек што изиђосмо у лов, ево набасасмо на жељену тицу — и одмах се упуте Бledoњи. Но, сад ћемо да јој подсечемо мало крила, да нам више не умакне — и одмах извуку из аљина неке ланце. Сељаци сви умукосе и само гледаху уплашено и упрепашћено — тако исто и гостионичар. „Како? Шта? рече он, та шта је учинио?“

„Јест, јест, господо, рече један стрелац, ви имате овде неке особите тице, али на жалост лако се хватају. То је лопов, — ако баш хоћете да знате шта је, рече он механџији.“

„Ја сам невин, повика Бledoња у највећем очајању. — Земљаци, помогте ми! Но у исти пар шчепа га један стрелац за јаку.

Сељаци су већ били готови да скоче, али — кад погледаше на пушке, — некако им се није помагало. И одмах уступе назад, а стрелац поче окивати Бledoњу, који се још једнако отимао.

Не помаже вам то праћање. Не задржавајте нас само, иначе може и горе нешто бити, проговори други стрелац. У исти тренутак уђе један човек са женом. То беху родитељи нашег Бledoње.

„Је л' истина да је наш син ту? повикаше обоје у глас.

„Јест, ту је, но сад ће одмах да продужи пут,“ рече им први стрелац. Ако хоћете, можете још једном видети вашег красног сина.

„За Бога сине, шта учини?“

Бledoња не могаше ништа да одговори и само баци на родитеље своје очајнички — тужан поглед. Ни руку им није могао пружити. „Ја сам невин“, рече им он ла-

гано — и одмах га затим одведоше. Пред механом се било слегло готово цело село. Ту се водило хиљаду којекаквих преговора и разговора: „Јест, јест, — тако је то, кад хоће људи да им се деца облагороде“, говоряху они један другом. „Он је могао лепо и овде остати — што му је требало да иде у варош! — Али данашња је младеж страшно покварена, особито по варошима. То је већ посведочено“ и само мало њих сажаљеваху га.

Родитељи отрчаше за њим, непрестано запиткујући га и непрестано ломећи руке. Бledoња ништа одговарао није; страшно проклињаше у себи своју постојбину и закле се да је нигда више не види.

Кад већ од пута посусташе — јер њега већ ноге изневериле беху —, најме у првом селу кола. — Била је ноћ већ у велико кад се у судници зачу звоно. Служитељ отвори капију и кад спази Бledoњу поче гунђати: „шта, зар опет млад неки занешењак!“ и одма му показа собу. Бledoња се пружа по слами и не рече тамничару ни „лаку ноћ.“

IV.

Дође време да изведу Ббедоњу пред суд и да му се изрече пресуда. Због упорства чамио је скоро четири недеље дана у апсу — и нико од познаника не смеде ни да га посети. Тужба је сва била ово: „Бледоња је распечатио писмо, које му старац предаде да однесе на пошту.

Он је непрестано тврдио, да је три писма предао пошти. За сведоке позову се његови другови — келнери. Они сведочише да је бледоња у сну све нешко о неким писмима, лаким и тешким бунцао. Па и Оборкелнер се изјасни пред судом, да му је све једнако говорио да је наумио да бега. Ни сведочанство од газде није му најбоље било; газда је само то потврђивао, да је он од њега побегао — то беше сва сведочба. Бегство, противлење власти, сведочанство, премишљање да л' да преда или не преда писмо — све је то говорило против Бледоње и откривало кривицу. Но при свем том судија му је — због његовог понашања — јако наклон био. Сведоци положише заклетву и суђење се сврши.

Бledoња е држао да ће се обелода-
нити његова невиност — и да ће му дру-
гови — келнери, а особито Оборкелнер по-
моћи, но кад виде да од тога нема ништа,
стаде грдити и гостионичара — свога газду
— и келнере — своје другове, па најпо-
сле проклињаше и самог себе. „Е, гле сад,
та бар да узедох то проклето писмо. Баш
сам луд! Не, није истина да тај Бог живи,
не стара будало у шареној аљини,“
викаше он јаросно. Викао је и на остале
апсенике — своје тадашње другове, про-
клињао их и Бог зна како грдио — „Право
има“, викаше један по најстарији осуђеник.
„Младићу, још ниси постао мајстор у своме
занату, јер иначе неби толико тужио и бе-
снио. Јеси ли украо што? Свега ће те стати
једну годину — то јест, ако ти је то сада
првина. Но како ми се чини ниси ти био
на универзитету. Други пут пази боље шта
радиш, па нећеш до тог доћи.“

„Нисам ја лопов, као што сте ви“, рече
му Бledoња лутито. —

„Охо, не разбацај се толико момче, не
поноси се тако, млади господичићу! — Ни-
сам ја тако луд као ти, право велиш. Та
ми још можемо постати и неки искрени при-

јатељи. Могу ти ја и од хасне бити“, додаде осуђеник.

Бледоња окрете главу на страну. —

После четрнајест дана опет дође ред, да изађе пред суд. Но тада већ није више плакао. Опозва одмах оно, што је раније сам признао, то јест, није признавао, да се премишљао дуго кад је писма предавао. Судија то једва и дочека. Бледоња сад поста прави Бледоња. Поче одговарати судији сасвим оштро, тако, да га је он више пута и на учтивост опомињати морао. Али Бледоња је непрестано терао ћуд, јер га тако научи онај стари осуђеник.

Јавно суђење од то доба боље је и темељније постало и далеко се разликоваше од суђења пре двајестину година. Велики је корак у напредак учињен тиме; учињено је да народ увиди, да порицање ништа не помаже, а признање да још умаљава казну. С тим је и суду и савести осуђеничкој велико добро учињено.

И Бледоњи одрицања ништа не помогоше; судија је после првог испита јако сумњао да је Бледоња крив, а сад виде да

је већ застранио, па га одмах осуди да издржи казну у кући лабораторијској.

Исто је тако и у кућама лабораторијским — радиничким и стање побољшано, и чини ми се, да су правници од то доба код Бога у школу ишли и од њега научили, како казна може да буде од велике хасне и како се могу да лече ране и заблуде разних занешењака.

Од то доба поче и у мрачне и влажне апсане — бар по где-где, продирати зрака божијега провиђења. Пре тога већ тако није било. Апсане су биле праве академије за развратност. Ту је морао сваки и последњу искру поштења да угуши, па још за то време да научи и разна неваљалства, а за све то није плаћао ни паре. Право учење без плаћене школарине. Бledoња је морао истина много да ради, али, у место да он ради, радила је његова мржња и љутина. Њега су сматрали за најгорег и најпакоснијег осуђеника, јер је и преко осуђене му казни почешће бивао гошћен. Срећа само што то није подуже потрајало.

С тога, што није на тај рад навикао, паде у болест. Узрока је томе било и више. Про-

менути начин живота, унутрашња грижња и љутина, све је то било квасац за грозницу, која јадног Бледоњу и неостављаше никако још од оне вечери, кад се са старцем разговарао. Та грозница га најпосле тако исцеди, да је морао лећи у кревет и да га је лекар морао оправит у болницу. Лежао је у некој удањеној кули, усамљен и одвојен од друштва. Постеља му је била чиста и удесна. Све изгледаше уљудно; соба беше посута чистим — сувим песком. Неколико старих библијских слика висило је о дувару а по прозорима шаренило се разно цвеће. — Једном речи, соба та беше тако удесна, да се у њој красно животарити могло. Може казати ко што хоће, но није све једно, била то ова или она соба. Најбољи појав у тој соби сад ће тек да дође. — Чело главе Бледоњине седила је нека стара, поштена душа — жена апсанског надзорника, за сво време, док се он у заносу претурао. Једва је једном спази.

„Шта ви ту радите?“ запита је он.

„Гледам само шта чиниш, па рада би била да ти помогнем. Немој се наћи што увређен, што сам овде. Још од моје ране младости ја сам радо неговала болеснике. Од како ми баба — Бог да јој душу прости —

боловала од ноге, од то доба ја радо надгледам сваког болесника.

Бледоња је гледаше зачуђено — а умиљато. —

Требало је само ту жену видети, па би је сваки поштовати морао; тако лепо изгледаше у белој набраној капи, са белом као снег косом. Она је разговарала све апсенике, а њима је то по вољи било. Свако је имао особито поверење код ње тако да је често старка могла од њих и оно дознати, што није ни један исповедник, никакав судија докучити могао. Већ петнајест година није никако у варош излазила. Црква јој беше у самој радионици. Није се могла ни уз двеста степеница успети, јер су је већ ноге издале биле. На доксату у апсанској болници стварала је она сама себи нов свет. Била је жива кроника старога времена и гледаше као мати са свога седишта доле на младеж — гледаше тако исто, као што гледа рода са каквог црквеног тороња.

„Је ли, теби је хрђаво лежати,“ поче она, па одмах устаде и стаде му подглавнике намештати, „још се ниси на постељу навикао и — још не знаш шта то значи боло-

вати у пространом свету. Збиља, имаш ли матер у постојбини?“

„Имам матер — јест, имам,“ рече лагано Бledoња,

„Ох, бедна мајко,“ уздисаше жалостиво старка.

„Бledoња поче плакати.“

„Плачи, плачи“ — исплачи се сит, младићу. Кад одозго киша пада, онда тек може што у срцу да поникне. Кишница најбоље бели рубље. А са чим си се занимао?“

„Келнер“ — одговори јој Бledoња.

„Келнер — у механи?“ повтори лагано стара. То је хрђав занат. — Много новаца, много искушења, — много људи, много клевети. Механа је опасна кућа! Но како досе до тога?“

Бledoња је погледа пажљиво, као да је ктеде упитати, „да ли би јој се смео поверити.“

„Можеш ми све слободно казати, ја већ више немогу да сиђем с куле. Само још једном, али тада ће ме снети други, а то ће бити онда, кад ме у гроб понесу; тада

ћу се за свагда смирити и из мртвих уста неће излазити више утехе, као што сад излазе, — онда ништа нећу моћи да проговорим.“

„Ех, добро, — казаћу вам само зато, што видим да ме јако пазите. Родитељи су ми убоге сироте на селу; ја сам још од моје ране младости морао говеда сељачка чувати. Имао сам једног злохудог кума — који је механџија, тај ме је увек тешио и говорио ми: „Мирко, пази да школу добро изучиш, ја ћу се старати о теби.“ — Послуживао сам увек, кад је бивала каква црквена светковина и игра. Једног дана, — а то беше у недељу после подне — кад из школе изиђох, дотрча мој кум и стаде викати: Мирко, хајде брже овамо!

„Кад уђох у механу спазим некаквог шишкоњу са златним ланцем о прслуку. Он ме опица, као да сам ја какво марвинче, па онда поче: Охо, та овај је хрђаво рањен, — то ће бити нека изелица,“ и чисто се напреже од смеја. Нећете прокопсати ви са тим вашим киселим пивом и вином нигда, јер се и на магарцу донети може.“ То озлоједи јако мога кума, али не смеде ништа гукнути. Мало час настави господин опет: „држаћу

га за пет година као шегрта, а да ми ништа не плаћа.“ Кум мој рече да је то врло много, али он се обрецну на њ: „Па добро, нека вам остане, то баш и није под морање. Опет га мој кум замоли и примети му, да он није са том примедбом ништа хрђаво смерао. — „Дакле, остадосмо ли при том: пет година шегртлука?“ Но — добро сам се сетио; још нешто: „не сме му нико од рорбине долазити. Не могу ја те сељаке никако да трпим у мојој кавани. Пошто прођу три године моћиће да оде једанпут кући. Морам ја од њега ваљаног дечка истесати, окретаће се он као јелен, јер је сад врло дрвенаст.“ И после те шале опет се слатко насмеја.

„Сад да завршимо преговоре, газда механџија. Дајте које стакло доброг — али само доброг вина и мало артије и мастила.“ Па сачине неко писмено, али ја нисам знао шта је у њему било написано, — родитеље ми ни питали нису, него сами свршише што ктедоше — те ти ја од велика страха не сркнух ни капље вина. Куму сам приметио на само, да би радије остао код-а-њ. Но он се намршти — и у место одговора, одведе ме у другу собу, па ми поче овако читати:

„То је све којешта, ја се бринем о теби — па крај. Родитељи ти знају већ све.“ Али они баш ни речице о томе не знадоше. Тако је та ствар ишла — и ја се са господином дежмеком одвезем у варош; тај господин — буди узгред речено — нико други не беше, но наш „црвени петао“ — механџија.

„Ти си неки стари неваљалац“, рече му старка искрено. А зашто те је ктео тај твој кум да одагна?“

„Доцније сам тек дознао. Моја се мати искраде и дође јдног дана у варош, па одмах разабра за ме и поручи ми да одем к њој, — тада се сита исплака, па ми најпоследње рече: „Наша воља није била, да ти одеш, — знај, то ти је све твој кум израдио, јер смо му грдан новац дужни. Морао је он лепу сумицу од тог твога црвењка прогунути, — и, ништа друго и није, него те је продао.“

„А јеси ли имао вољу да будеш келнер?“ упита га старка.

„Нисам. — Милије ми је било учитељовати, јер сам добро и читати и писати знао.“

„Ех, па и то није хрђав занат, — само је главно — владање. А јеси ли ишао у цркву?“

„Нисам — ама баш ни једанпут. — Одамах, још у почетку службе рекох ја господару мом, да би имао вољу да идем у цркву. Али, он ћипи као згранут и рече ми са неким потсмехом: „Де, реци то још једанпут,“ и пошто му повторх, он се насмеја па поче:

„Од тога не може бити ништа. Црква је само за просјаке и лењштине. Овде — овде је твоја црква, и кад стану гости лупати, то ће ти бити звона, — а ја ћу ти бити поп.“ Он каза то исто и осталим келнерима, те ме ови лепо исмеју — и ја од то доба не видох више ни цркве ни црквишта. Но, готово и имао је право, у цркву ићи права је де-тињарија.“

„Тако — и ти си дакле један од њих! Опамети се једном — опамети се и помисли на овај мудар изрек: „Ко пролази поред цркве и школе, а у нутра никако не улази, тај се управо у апс упутио.“ Могуће је лако да ти нигда ни мислио ниси да то тако хода.“

„То ме заиста неби ни снашло, само да не дођох у шаке проклетом петлу — не, за цело неби.“

„Дозволи ми да ти нешто кажем.“ рече му старка, „и не тражи кривице по ваздуху, но по својим џеповима — тамо, где и јесте. Опасан је то посао, скоро тако исто опасан, као што је и код нас у кули. — ту ветар хучи и лако гром бије, али кад се Онај зна, о коме се каже: звездама, облацима, ветровима опредељује правац, нигда неће човека да гони несрећа — он тада живи, као што Бог хоће. Погледај, ено тамо громовођа; по њему је већ многи гром сишао у дубљину земску; — тако си исто и ти могао имати твога громовођа у келнерском послу, по њему би се све непогоде у земљу спуштале.“

„Тако, — а где је тај ваш громовођ?“

„Шта, зар још и то не знаш? — Да си био у цркви“ то би знао. Деде сад мало размисли, па ако се неузможеш сетити, ја ћу ти разјаснити,“ рече му пријатељски старка, Но! чујеш ли, сад баш зазвони, ја морам да идем. Дај ми руку и призиви преблагот Бога, да те умудри; желим ти лаку ноћ. И одмах му припали жијак, па оде.

Бледоња није ни сам знао зашто, али је старки све испричао. Међутим, има и таквих људи, којима се све казати може, али и ти исти људи све казати могу — па још има и таквих, који ће све то да учине без икаква околишења и страха. Заиста он је са неком чежњом ишчекивао старку. Идуће вечери седла му је она опет чело главе, но — тада држаше у рукама и плетиво и библију.

„Што опет уздишеш,“ рече му она, та са тим уздасима ништа добити нећеш — стање ти се тиме нигда непобољша. Но, дозволи ми, да те опет нешто упитам, — „држиш ли ти још, да је побожност детињарија — и да ти не приличи да у цркву идеш? Мислиш ли ти тако одиста?“ — Бледоња је старку тако радо имао, да не може повторити опет речи, којима је наљутио, па само ћуташе...

„Упитаћу те сад још нешто:“ зашто су цркве тако високе и широке? — Послушај ме, то је с тога, што није нико тако велики да не може у њих да уђе, а нико опет тако дебео, да не може да стане, — она је за све. — Слушај даље: „Недеља је зато опредељена, да се човек и тиме од животиње разликује. Шест дана мора он да ради — и тада у људе спада; а у недељу треба да

дозна, да није људски слуга, који и пепео јести мора, но да је љубимац божији: То доноси благослов недељни.“

„Ми келнери ништа друго и нисмо, но права животиња,“ проговори тужно Бледања.

„Не говори тако; јер, који свој занат не уважава, не може у њему ни да напредује. Да си у цркви био, чуо би да се каже: „служити није срамота, него нешто, што мора да буде.“ Бледоња се насмеја.

„Не смеј се, још нешто ћу ти рећи. — Слушај добро: „неће до века ни та служба трајати. Зар ниси могао приметити у кавани, да овај свет ништа друго није, но велика кавана, у којој се само преноћи, па се одмах пут продужује? Нико не понесе ништа са собом, — па нећеш ни ти ништа, а кад последњи час куцне, тек тада ћеш уздисати за прошлим лепим данима.“

„Али, четири године служити — заиста је то много!“

„Ништа то није спрема вечности.“ Чуј ме, — још нешто: „Кога си служио?“

„Црвеног петла“ — „помјани га Боже.“

„Заиста, Бог треба да га помиљује. Сад тек видим зашто си ти такав. Но каже се на једном месту: Немојте мислити да људе, но Бога служите.

„А где је то написано?“

„Овде на громовођу, драги мој, — да, сад си баш видио. Но да чујеш још нешто: „Ја у дужности морам бити точна и добро пазити на заповест; па, кад ми се што заповеди, кажем ја тим заповедачима: „Погледајте горе! Један седи више вас.“ — Кад ме с правом напсују, рекнем им: „Онај горе то вам је заповедио;“ а ако немају право што ме псују, прва је реч: „Онај горе све види!“ кад ме фале, кажем им: „Онај горе зна боље, него ви, — ја сам један излишан слуга. То је мој громовођ, по њему се све спушта у дубљину земску. Требало је и ти да си тако чинио. Но, још нешто ме послушај: и сваког би госта примила ја као оног, кога ми свемилостиви господ шиље и тако би га послужила, као и самог Бога.“

„Где та и то је лепа служба — божији келнер бити!“ —

„Истина је, кад погледаш људе са ковршљавом косом, онда ти ни један није мијо.“

Бledoња гледаше у старку жалостиво, па јој рече: „Драга мајко, да сте ви само један једини дан били код проклетог „црвеног петла,“ сасвим би другче разговарали; тамо се човек учи, да све људе презире — и чисто се стиди што је и сам човек.“

„Да ли? Ал' тамо долазе и ваљани људи?“ рече старка.

„Јест, но баш ти и јесу најгори. Мо-
рамо да их служимо и дању и ноћу; мо-
рамо непрастано да трчкарамо и тамо и
амо; па, кад година прође, у целом цепену се
окреће само неколико худих талира, — с
тим се новцима једва и одети може. Ту су
готово преко целе ноћи неки дебели бога-
таши, који за једно вече више проиграју, но што
би какав келнер за 6. година заслужио; па,
још једу све што им је по вољи и што им нај-
боље прија — најбоља и најскупља јела; у
место да нам се с пријатељске стране што
заповеди, руже нас свакојако и куну, а што
им од јела остане, дају својим псима. Од
леба праве куглице и туку се, — све то
ми морамо да гледамо, а једемо толико,
колико да утишамо свирку по цревима. Онда
није никако чудо, кад се по неком и најгора
смрт пожели.

„Та умукни једном са тим твојим речима, које и самог Бога вређају; — застиди се једанпут. Што се тебе тиче то, што је други богат, а ти сиромах. Мети наочаре, младићу, то ти ја кажем, — ради коњски, па не гледај ни на лево ни на десно, већ право путем својим. А зар не знаш, да богати тешко у рај и долазе; ко много има, много мора и да одговара. — Мора бити и богаташа и сиромаха. Бог је обоје створио. Мисли увек на причу о богатом човеку и бедном Лазару. Богат човек имао је добра на земљи, ал не могаше да понесе ништа у гроб, но оде с овог света онаки, какав и дође. Душа је управо нешто главно.“

„То може још и бити истина; али, сваког мора то озлоједити, кад таке људе види. Сваки црвић брани се, кад га ко згази — па исто тако и келнер. Наш Оборкезнер је имао право; добро је он казао: „Све људе гледај као кукавице — и тада се нећеш ни мало чудити. — Он је једанпут морао послуживати на горњем спрату неко богато енглеско друштво; али, није се могло тим одљичнацима никако угодити; и — мало — мало, па се просипала силна псовка. Наш Оборкелнер донесе им печење и купус. Али,

пре но што ће у собу ући, засветли очима и рече им: „Благословено јестиво“ — и испљува сав купус. Врло паметно. Тај човек још имао је поштења.“

„Срамота, викну старка љутито, он је највећи безобразник, а не поштен човек; но наравно, у љутини учини човек често и оно, што и самом Богу није право.“

„Сматрајте ви то како хоћете. Но ваљда и келнер није псето, те да га сваки може грдити како хоће? Тако је била једанпут у гостионици и нека рускиња. Седила је у соби под бројем 2. — По цео дан ништа друго није радила, но само звонила, довикујући келнера као какав звонар. Поручи да јој се јело зготови што пре, као да ктеде умрети од глади, и кад јој ја јело донесох — даде га својој мачки. — Одмах затим посла ме да јој донесем чоколаде, ал кад јој ја донесох чоколаду, скочи она као поамна и повика: „ја сам чај поручила,“ јер сам је хрђаво разумео. Стрчим одмах доле и донесем јој чај, али се она опет продираше; „Сад ми нетреба.“ Па ко ће сад да плати чоколаду? То сам био ја. — Затим одмах дозове газду и оптужи ме, па му још стаде претити да ће да се исели.

Газда мој не би лењ, па ми пришије тако врућ шамар, да ми је после читаву недељу дана по ушима звонило. “

„Истина, то је тешко, ал’ се ипак тр-
пити може.“ А јесте ли ви келнери морали
све накнађавати? “ питаше га старка.

„Разуме се, одговори Бледоња. — Тако
је опет једно вече био пеки господин и јео
најбоља јела. Пошто се ваљано подмири, из-
вади кесу с новцима и даде ми да му ку-
ним цигаре. Кад се ја вратим натраг, а
мога господина ни од чуда, наравно — и
он ме је оштетио.“

„Баш сад оде,“ рекоше ми други келнери;
„ја потрчим одма напоље, али он већ бе-
ше оладио. Келнери су држали да ми је
онда платио за јело, кад ми новце за ци-
гаре даде, па с тога и не ктеше да га уз-
немирују. — Ко ће сад штету да накнади?
То бијох опет ја. Толика ми је и била сва
једномесечна плата — тако мало поједе и
попи тај красан господин! С тога се неки
чисто чуди, кад му се рачун поднесе, а незна
јађени, да има доста браће, која оладе ис-
под жита — те тако им сва наплата про-
падне.“

„Тако ти мислиш? Па зато тако красно и пролазе; та одавно је речено:“ „Што је крадено, није благословено. Не треба се томе ни чудити. Пословица вели: „С правдом стечено пола ђаво носи, а варалицу однесе свог.“

„Но написати, није још то, што и украсти. Истина је; неки морају још више да плате, него ми: али то се њима и не позна.“

„И то ли си од твога Оборкелнера научио, мој убоги ђаволе? Ако други не осећају, осећаш ти. Украсти је — украсти, при томе и остаје; а неправедно стечено лудо се и расточи — па ма шта ти говорио.“

„Охо, та од Оборкелнера сам ја још много којешта научио, његов сам занат бар темељно испекао. Он каже сваком, па и највећем господину: „Ти,“ али на руци им је и дању и ноћу. Кад бих само ктео, могао би вам таке ствари приповедити, од којих би се морали згрозити.“

„Окани се једанпут тога,“ викну љутито старка, „ја сам већ слушала, да ви радите онако, као што се радило у Содому и Гомору; заиста ми је чудно како вас Бог већ

три, те не пушта ватру. — Ти велиш, младићу, да те је твој Оборкелнер тако покварио; али и ти си доста јрив, душа ти је многим гресима окаљана, па је не испра никаква вода, никава сапун, никакав цећ — само је један у стању.“ —

„Знам већ шта ктедосте рећи, но молим вас, поштедите ме од тога,“ упаде јој Бледоња у реч.

„На то би ти морао какав доктор одговорити, а не ја стара жена. Помисли на мене онда, кад већ постанем прах и пепео и сети се мојих савета и опомена, не уваљуј се још и у веће зло. Бог нек ти је на помоћи.“

„И одмах изиђе са жишком у рукама. Она већ виде да ту речи ништа не помажу. па с тога не хте више ни да му говори о томе — само је чешће погледала — сажаљујући га.“

Бледоња се међутим већ прилично беше опоравио. Пошто сви савети одоше у ветар, трошкови се с дана на дан све воћма гомили почеше. Најпосле би решено да се протера преко границе. Родитељима, који би га можда још који пут посетили, поручи,

да му више пред очи не изилазе; постој-
бину је проклињао и не кте више ни да
зна за њу. Тужно је доказивао још једном
пред судом да је невин, но ништа се не
поможе, — само му још оста та гола утеха,
да ће се тек доцније обелоданити његова
невиност. Лако се растао; старку не кте
више ни да види, јер се јако бојао, да га
још чиме не почасте — а већ му је ваљану
вакелу читала. Затвор га ни најмање не
поправи. Да на правди страда — то му се
једнако по глави врзло. Ипак је млоги, као
што се вели, неправедно затвора допао и
у њему морао на правди Бога чамити. Онај
стари осуђеник још му је и то исповедио,
да је и он, као и други болесници, најпре
од грознице лежао, па се доцније сасвим
нека друга болест наметула, о којој се
нигда ни помислило није. Дакле и то му
беше од хасне.

Бledoња и сам није знао каква је та
друга болест, с тога стискиваше грчевито
песнице, кад су га жандарми пратили, па
проклињаше и „црвеног петла“ и све ре-
дом апсане.

V.

Он се ослободи апса. Мост, који је водио у његову постојбину, беше сасвим порушен и раскинут, но Бledoња у место да тужи и сам је проклињаше, — проклињаше и постојбину и своје земљаке. Немати — домовине,“ то је нешто много, то је за сваког најцрња несрећа, такав је човек најнесретнији на земљи; јер, ужасно је то, кад се каже. „Немам више домовине“. Бledoња беше много беднији, но што је сам замислити могао; он изгуби и „небеску домовину“ и поста вечити изгнаник, са тужним и убијеним срцем, поста несталан и проклет. У апсу му се још већма позледише ране, па можда би и још горе прошао, да се није десила уз-а-њ она стара осуђеничка мати, која га онако искрено саветоваше. Та добра душа саветова му да удари другим путем, да промени дотадашњи занат — али он то не кте никако да учини. Сад је постао сам свој госа, тако мишљаше он, али, боље рећи, поста сам свој роб. Непрестано је тежио за слободом — непрестано је желио да ради сам по својој вољи. Не ктеде да размисли мало — није ктео да види, да

је хрђав предрачун начинио, и да пословица: „Сваки је ковач своје среће“ има и своје „Али“, т. јест, да има један, без кога се ни руком махнути не може — и који и мајстору ковачу, кад је подигне, може тако да укочи, да се за свагда окане ковања. Тај је и Бledoњу већ ударио — само што он сиромаш није знао. Јер, чим је дошао у прву варош, запита га један механџија, има ли каквих сведочанства. На жалост, тога не беше. А да покаже пасош, то управо није смео, јер је на њему и то прибележено. „Колико је лежао у апсу — и зашто.“ Тако исто прође и у другој и у трећој механи. Најпоследње мораде да удари мало ниже, и уместо да се упути у какву знатнију гостионицу, н. пр. „холандску,“ или у хотел „париски,“ мораде имати посла са „мечкама“ и „коњима,“ мораде разбирати за такве фирме. Па и ту га нису ктели да приме, те једва најпоследње станах у кавани последњег реда, где се скупљаху сами свирачи, комедијаша и представљачке дружине. Ту му беше већ другаче, него код „црвеног петла.“ Ктеде да покаже бар пред том публиком шта вреди. Али, свакојако је чудно, кад се „шумке,“ „бео леб“ и „ваљано вино на го-

сподском столу“ замени са простом речи: „дужан си, згрешио си то и то.“ Он није знао то да уважава, него му се ново место боље допадало. Сваком је жао и чисто би се заплакао човек, кад види неког, који је негда у добром стању био, да дође до просијачког штапа: кад види, да се такав јаћеник упиње из све снаге да постане оно што је негда био. Свакоме би се стужило да на такоме човеку, уместо красних аљина, види саме дроњке и закрпе, — од прилике то је исто онако, као кад би ко какву стару слику мазао фирнисом, да јој поврати првашњу сјајност. Заиста, то беше верна слика „блуднога сина.“ Још су се по мало опажали на њему трагови доброг кућњег васпитања, још су хаљине задржале изглед; као кад су нове биле, само то беше несрећа, што се већ и конци излизали. На неким местима било је и мастиљавих прљотина — а из чизама вираше права сиротиња. Наш Бledoња није ни приметивао да су му се већ сви почели смејати, није ни знао да је добио придев: „Паризац.“ Плата му беше врло малена, па је требало с које друге стране попунити цепене празнине. Поче дакле водити трговину са цигарама и слатким вином. Свој кући постаде

он газда, јер му је господар био као и сваки други гост — беше то права древна пијаница. Газдарице није никако ни имао, јер је она већ одавно преминула била, те тако наш Бledoња предузе сву команду над газдиним добрама.

У тај „хотел“ долажаху по кадкад комедијаша и тако звани „енглески јахачи.“ Посао му пође добро за руком и стаде добро зарађивати. Сада му постаде од то доба права кујунцијска радионица. Е наравно, учитељ му је био славан „црвени петао.“ Јошт нешто. Он је знао све тајне својих гостију и био им управо као неки повереник. Ту струку изучио је још код свога Оборкелнера — и то основно. То га највише и поможе, јер је, осим скићућих гостију, имао доста хасне и од других знатнијих лица, управо од „већег реда људи.“ Тим начином дође он до приличне сумице, но непрестано је прикриваше — по сламњачи. Једном у вече дође да спава, кад леже у кревет тешила га је хасна, те заспа као заклан. Новци ти уздржаваху га и од сваке раскошности и непрестано га опомињаху на рад. Поче кројити свакојаке планове и мишљаше чешће, како би се с тим новцима до-

чепао мора, те тако постао неки прекоморски трговац. Па и то му још мало било. Измеђ дошавших играчица, била је нека девојка, коју зваху „Зорка;“ упозна се он одмах с њом и ступи у врло поверљиве разговоре. Она је дошла још врло млада у ту дружину и не упамти ни оца ни матер. Била је врло лепа и хитлена, и сам јој изглед показиваше да је од мало одличније породице. Упазила је добро, да је Бledoња бацио на њу око и да је од других суровњака штитио — а осим тога и да јој најмасније залогаје даје. Стаде му једном причати, како јод се тај живот досадио и како би рада била да промени начин живота. Бledoња то једва дочека, па и сам јој откри своје тајне и сакровиште у сламјачи. Обоје изгледаху само на прилику, па да заједно пођу у Америку. Уговор се закључи и само се чекало да се до мало веће суме дође. Једанпут нанесе враг Бledoњу, те јој показа и неколико сребрних кашика — и то истопљених; то наравно беше из покућанства његовог газде, који и незнађаше ни за какав рачун.

Тако је Бledoња себи извајао срећу у памети и живио зидајући по ваздуху куле. Али

једне вечери, кад ктеде да преброји своје сакровиште, чисто се пренерази, јер ненађе ни кршене паре. Уместо новаца угледа неко писманце, а у њему је било написано: „Благодаримо ти што си се тако лепо за нас постарао. И не труди се да идеш за нама у потеру, јер смо ми већ далеко. Ако случајно ти узговориш, нећемо ни ми ћутати. Збогом.

Твоја Зорка.“

Тако буду са једним ударом поништени сви планови нашега Бледоње. Очајање достиже највећу меру. Из тога чемерног писма дознаде, да му није вајде даље викати. Још те исте ноћи стадоше му се врсти речи старкине: „Красти је — красти, и криво стечено, није благословено.“ У том очајању није знао на коју ће страну; никоме се не кте поверити, а остати није ктео више никако у том месту. Дакле на пут. — Одмах спреми ствари и покупи оно мало заоставших новаца, које ктеде да приложи сакровишту — и пре но што зора заруди, Бледоња је већ био далеко — далеко.

Но где ће: на коју ли страну, то ни сам није знао.

VI.

У једној северној њемачкој вароши седила је за осветљеним столом, у красној соби, госпа са својим ћеркама. Ишчекивало се на чај.

„Та где ли је тај наш отац,“ рече једна кћи уставши с места, „време већ скоро и прође; а он је до сада увек у уречено време долазио, шта ли то може бити! Мора бити да је нешто изванредно. Свећа му још горе у канцеларији.“

„Ох, та ти знаш да отац и осим својих послова има увек посла. Та он води бригу о толиким сиротама и пропалицама. Али — мора за њих баш сад да се брине?“ рече стара госпа.

„Имаш право мајко,“ рече најстарија кћи, отац нас је јако размазио — и чини ми се и да нисам код своје куће, кад њега нема. — Но чују се кораци.“

„Е, ево ме, децо, данас мало доцније, но опет све је једно.“ То беше онај седи господин у шареној спаваћој аљини, — и ми држимо, да смо га већ једном видели и да се можемо опоменути ко је. —

Јест, он је заиста. Стари, омиљени господин, кога смо у кавани код „црвеног петла“ видели; управо је онај, који по Бледоњи писма испрати на пошту. Он је то вече врло весео био, као човек што изгледа, кад добро учини, а ни најмање се не размеће.

„Оче, вечерас као да си нешто јако расположен?“ питаше га прва кћи.

„Драга ћерко, ти си неко љубопитно свезналче. — ПреблагИ Бог јако ме вечерас обрадова. Сад ћете чути како; — помислите само, ја сам многе иљаде у једанпут добио! То ме тако обрадова. Истина, изгубио сам — али, ипак сам добио.“

Ћерке га зачуђено погледе и најмлађа му рече: „Јел' те драги оче, и мени ће припасти неки део?“

„Заиста, моје дете, колико само зактеш,“ рече јој отац осмејкујући се.

И стара госпа гледала је зачуђено свог мужа, јер нигда, до тада, не виде га тако расположена. Нигда није чула, да га је какав губитак ожалостио, или добит Бог зна како обрадовала.

„Јест, јест, тако је,“ рече им он и неки тајанствен осмех развуче му се по лицу. „Сад ћу да вам приповедим. Вечерас примих једно писмо — и то баш мало час. Не ктедох да га отварам до сутра, али рука ми се учини сасвим непозната, те се не могах стрпити. Отворим га и — ево шта је у њему:

„Поштовани господине,

Ваша ме доброта трогава и у нади сам да ћете извинити, што вам досађује један непознат човек. Не говорим ја овде ништа о себи, но о једном мом болеснику. Он је келнер и негда је и код „црвеног петла“ у *** био, где, вели, да вас је видио. Каже и то, да је од вас примио нека писма да однесе на пошту, а међ њима и једно с новцима, које није отишло онамо, куда је управљено. Пошто је пала сумња на њега, осудише га на затвор, где се и разболео. Овамо дође сасвим болестан и душевно и телесно. Стара нека грозничина преотела је мах, па у том грозничном бунилу приповеда и неке појединости из свога живота. Чешће спомиње и ваше име и све виче: Он је рекао: живи један Бог, верујте ми то као старом човеку.“ Кад се мало поврати, опазио

сам да је самном врло поверљив. Запитах га о вама — па узгред и то: од куда он вас познаје. Он ми исприча целу историју о тим писмима — и још о многом које чему, од куда закључујем, да то и јесте главни узрок његовој болести. Јако је оболео и чешће говори о вама са неким поштовањем, па све моли, да вам пишем: „да писмо сакрио није“ — и тек то једино ако га мало умири. Ја сам му ту молбу примио, јер сам уверен, да ће само једна једина реч ваша овога јадника не само успокојити, но и сасвим исцелити. Ако би смео још једну молбу вашој племенитости учинити, то ће бити: да тога човека препоручите у какву добру гостионицу; јер држим да би то једини начин био, којим би се моралност у њему одржала.

Још једанпут молећи вас да ми не замерите, јесам

Вас почитујући,

Н. Н.

Лекар болнице

Сви су слушали писмо са неким узбуђењем.

„Па шта си ти имао са тим сиромасом?“
запита га стара госпа.

Он јој исприча опширно сав разговор и догађаје у гостионици, па настави: „Ја сам само запитао за писмо, но та ствар дође, и без мога знања, пред поштанску Дирекцију — по нечијој тужби ваљда: — О томе и мене известе. Ја одмах напишем писмо гостионичару „код црвеног петла,“ да ту ствар притаји. После тога чујем, да је било неко истраживање и испит над поштанским чиновником у тој вароши, због разних утаја, и лако је могуће, да је тај младић сасвим невин. Затим напишем томе лекару писмо и припошљем му и неку суму новаца, да се мало покрпи. После напишем још једно писмо мом пријатељу у Б * * *, да му он тамо место нађе.

„Но, отац, па шта си ти мислио с оних новцима и иљадама?“, питаше га најмлађа кћи.

„Зар не знаш, драго дете, шта вреди једна душа; па и такав један келнер има душу безсмртну. Ја држим да се већ окренуо к Богу. — А како цениш ти душу?“

„Истина, рече девојка, више вреди душа, нег цео свет.“

„Е, видиш, та ја сам још мало казао.“

„Љубавни човече, а да се ниси преварио? “ Могуће је да је то и само пролазно узбуђење било. Могуће је лако и то, да су твоју доброту злоупотребили.“

„Могуће је и то, драга жено; може бити лако и да сам се преварио. Но ти знаш добро да љубав све верује — и да се тада свему нада. Па кад би тај човек био поштен, морао би се стидити своје суровости. Сам Бог нека му буде на помоћи. — Шта је то келнерски живот; заиста, ако је икојем реду људи тешко доћи у рај, то је келнерима. Молим вас дакле, драга децо, увек помислите, кад се с ким у гостионици састанете, да и он има безсмртну душу, и кад год узможете, пустите коју зраку љубави и у његов бедан живот.“

Сад да оставимо старога господина, па да потражимо опет нашег Бледоњу. — Ево га где лежи у болничком кревету у х* * *, блед и мршав, — има наде да ће оздравити. Изгледа као да је десет година старији. Но још нешто треба да додамо, те да

се у целости представи и оно време, кад је Бledoња изашао из механе, па док није ушао у болнички кревет. Он се од то доба потуцао непрестано од немила до недрага, па најпосле мораде и у ред обичних слугу ступити. Нико не би могао да га позна, нико не би ни помислио, да је тај коњушарски слуга, бивши елегантан келнер код „црвеног петла“. Али заиста беше то онај исти Бledoња. Само што му, уместо пређашње гриже савести, нацртано беше на лицу неко немо очајање.

Од оно доба, од кад га она девојка покраде, више пута је долазио и на те мисли, да сам себи живот одузме, но увек га срце изневери; не — било је нешто друго, што га од тога уздржаваше.

Пред њим је стајао човек са раширеним рукама и гледао га врло пажљиво; то беше онај исти, о коме су му старка и стари господин причали. Није се дакле могао никако одважити да ускочи у ноћ, која се зове „вечна.“ — Тако се протуривао још читаве две године и најзад дође у х * * * у неку малу гостионицу.

Једног дана слеже се силан свет из околине у варош. Није био у то време ни годишњи панађур, па ни празник какав.

Бледоња запита гостионичара, зашто се тај свет слеже?

„Шта, зар ви то још не знате? — Данас ће да погубе неку јадну матер, која је своје дете удавила?“

„А која је то мати?“

„Нека играчица, врло млада женска. Говори се да је утекла била са некаким човеком, па сад ће да прими заслугу.“

Бледоња га слушаше уплашено.

„А како јој је име?“

„Ех, то неznam. Само то знам, да такво име не можеш наћи ни у ком календару.“

„А да није Зорка?“ упита га Бледоња готово дрхћући.

„Јест, јест, — то ће и бити.“

Он је сад доста чуо. — Дакле и до тога дође! И ту му се представи још једном свемогући. „Јест, — заиста! Он има

дугачке руке“ — и готово поче уображавати, да већ и на њега пружа руку, да га зграби — и у том тренутку паде у несвест.

Кад дође к себи, лежао је у чистом кревету и један лекар стојао му је чело главе, па говораше за себе: „Та он је још жив.“ Е остало ми је већ познато.

Усхићење и радост не да се описати, кад дође писмо од старог господина. Бледоња се нагло опорављаше. Са добивеним новцем одену се од главе до пете и спремаше се да иде у Беч. Лекар га је озбиљски опомињао, а он примаше све те опомене — те најпоследње реши се да отпочне сасвим нов живот. Али, још се није, као што је требало покајао. Мука и невоља већ га је погуравила и чисто је стрепио од божијег Суда — даље не кте ни да мисли. На пут пође са великим уображењем и сасвим заборави на своју прошлост; тако, као да је нигда и није било — а то заиста није лако. Своем добротору написа благодарно писмо и обећа му се, да ће се из све снаге упети, само да постане други човек.

Тако су стајале ствари. Тако је мислио и чинио Бледоња на свршетку четрдесете

године, док најпосле не стиже у један од првих бечких „хотела.“

VII.

„Ви сте ми врло добро и од доброг човека препоручени. Надам се, да ће те потпуно одговорити тој препоруци,“ рече гостионичар Бледоњи, пошто га већ прими. „Ја сам спрема млађих врло строг и пазим јако на њихово владање. Но, при свем том, вама ће бити код мене добро. Кад што усктете да запитате, или вам што устреба, немојте се обраћати будућем вашем друштву, но управ мени. И то ћу још да вам препоручим: „да се добро чувате од хрђавих друштва.“

Бледоња није још нигда у свом веку чуо тако пријатељске речи. У тој кући беше све особито. Није ту било ни разговора о суровости; келнери беху уважавани, па и сами гости нису их смели нападати грубим речима. — Чешће се догађало и то, да је гостионичар сасвим мирно и озбиљно замолио каквог госта, да потражи другу гостионицу, ако му се његова не допада. Са-

свим непартаично поступао он са својим млађима — и не кте сувише ни да их кињи. Исто тако је поступао и са својим новим келнером.

Бледоња је ктео да заборави на своју прошлост. Од сваког се клонио — само не од свога газде. Плата му је била добра, а и поклона је довољно падало. Сви ти поклони долазили су у општу касу, па тек после се међу све делили. Он је на тај начин могао да стече опет неки капитал — и гледаше сасвим гордо како му кеса расте. Живио је врло задовољно, јер је свој занат добро испекао. Могао је на сваком прсту да носи по једну чашу и да држи по шест тањира с јелом. Убресе је савијао сваки дан другче, а печење је умео да искасапи тако вешто, као да је целу анатомију изучио. Бацао је врло лако по десет тањира на астал, па опет се нигда ни један разбио није; могао је и да не спава дуго — па ноћ му поста као и дан. Увек је последњи легао, а први устао. Наравски, гостионичар га је морао због те ревности јавно пофалити. Та слава беше за Бледоњу прави мелем, управо зато, што му је у це-

лом веку та прва била и што сваки држи за најбоље оно, што није обично постало.

Кад се упразни место Оборкелнера, понуди га гостионичар тим звањем. Сад се тек Бledoња као прави човек показа. Своје позиву одговарао је потпуно, али је и ћутао тада више, но икада. Чешће су га старији келнери испитивали о његовој прошлости, али он је увек гледао да забашури тај разговор. Кад се потргло какво питање о манама келнерским, Бledoња је био увек прави судија. Но то све није он чинио из какве злобе, но више из страха, да се не би и сам издао. Што мање има човек врлина, тим се већма боји да се о истима разговор не поведе. Наш Бledoња поносио се том славом и сувише, а то није баш најправље било млађим келнерима. Они су добро знали да је њихов Оборкелнер у великом уважењу код газде, па с тога му се није ни могло никако досадити. Тако прође и две године. Никаква се промена не догоди у животу келнеровом, Срећа му је чисто цветала. Зими је имао доста одмора и одлазио у неку касину, у којој су сви варошки келнери држали седнице. Врата су му свуда била отворена, јер је био Обор-

келнер прве варошке гостионице. Он је држао да ће и тамо што ново научити и да ће у тим седницама бити репрезентант своје куће.

Друштво је седело около астала. Неки су се играли, неки приповедаху разне новости кафанске, а највише се претресала политика, јер је баш тада била година 1848., па сваки је мислио да је и он члан и да треба да буде учесник државне бриге. Ту се склопе и статуту, како да се служитељска каста потпомогне — и да све касте постану једно цело. Наш је Бледоња говорио као из књиге — и сам је уображавао да је Бог зна какву услугу човечанству учинио и да је тиме велике заслуге стекао. Понајвише се дружио са старијим Оборкелнерима, који су много рачунали на њ само зато, што је он седницу увек отварао. Сваки је највећма задовољан био, кад је могао да говори што дуже.

Бледоња је одлазио у то друштво у извесно време. Газди, коме је све закључке на тим седницама саопштавао, није противно било, но само му увек препоручиваше да пази шта говори. Та искреност допаде му се, јер виде да се има у кога поуздати.

Келнери су непрестано гледали да докуче, куда иде њин Оборкелнер свако вече и шта ради тамо. А Бledoња напротив не кте ни- како да ступа у ближа познанства са мла- ђима. Једнако се бринуо како да им зада посла, премда му то није увек за руком испадало.

Једно вече искупе се сви Оборкелнери у касини. Баш тада беше као нека светко- вина, јер један од најстаријих Оборкелнера ктеде да отвори за се гостионицу, па на тај рачун сазва своју дружину, да је по- части. Напоследку пио је сваки за своје паре и из угрејаних глава излазила је по чешће каква ватрена беседа. Више странаца беше то вече у касини, а међ њима и један, који познаваше Бledoњу. Он се сећао да је тога човека негде морао виђати, али где, немо- гаше да се опомене.

У разговору се прелазило на разне ствари и сваки ктеде да буде најмудрији. И наш Бledoња говорио је по чешће, али никако није могао да примети, да га тај странац врло пажљиво гледа и да му се поче све већма приближивати. — Случајно дође на реч о келнерима, па примети: Како су ти келнери неке светске протуве. Али странац

наједанмах скочи и повика: „Шта, зар и ти смеш нешто да говориш, робијашу.“

Као да си их кључалом водом полио, тако скочише сви келнери у један мах.

„Шта велите!“ викну Бledoња ватрено.

„Нека сам он каже, је ли на робији био. Кажи Бledoња, кажи слободно — та ми бејасмо заједно келнери код „црвеног петла.“ Но он га само гледаше разрогачено.

Јест, то беше заиста његов друг, што устаде против њега. — За час се створи читав келнерска војска, па још вођи посташе његови најбољи пријатељи. Но у једанпут се учини Бledoњи као да пред њим све поче пропадати. Соба се стаде трести под његовим ногама, а он не може баш ни речице прословити, — дочена најпослед чашу, да лупи њоме странца очајнички.

У који пар он потеже чашом, у тај пар долети пред-а-њ страни и лупи га ножем. Но уместо да га погоди по глави — као што смераше, забоду му нож у чело. Кад Бledoња осети крв, дочена одмах са стола неку велику ножину и сјури га убијци у

прса. Затим стајаше као окамењен и виде како му душман лупи о тле. Мало час се зачу страховито крчање. — Њега одмах извуку пријатељи на поље, те га за час не-ста у густој помрчини.

Тим се доврши та вечерња седница.

VIII.

После годину дана дође ми један пријатељ. Управ тада је и изишао био из болнице. Жалостиво ми стаде причати о неком човеку, који му је јако на срцу лежао.

„Баш на неколико недеља пред што ћу да пођем на пут,“ тако причаше он, „будем око десет часова ноћи позван у болницу. Кад ступих унутра, угледам појав, који ми не даде целу ноћ ока склопити. У једном кревету лежао је човек са разрогаченим очима; пена му је из уста суктала и страшно је дрхтао. Од прилике било му је тридесет година. Ја упитам главног надзорника, „шта је том човеку,“ но он само смаче раменима и рече ми лагано; „Ми ништа не знамо; лекари су све покушавали, па једва га само од грознице излечише; — ако се

преко дан мало примири, онда по целу ноћ бесни, разбаца се по кревету и на послетку дође у право беснило. Сав дрхће и вије се као црв, — око себе све нешто удара рукама, као да се од неког брани. — Наши га болесници већ више не могоше да снесе, па га морадох одвоити.“

Мало час сеђаше он сав изнурен и малаксао на сламњачи. Пароксизам одма пре-стаде и само што још по кад-кад јаукаше, дрхћући, као да му је зима, при свем том, што је сав у покриваче умотан био. Ја га запитам за постојбину, но он не знађаше више да каже ни име: само се мало у лицу секну, кад му год споменух постојбину и одма изгледаше као да га опет беснило спо-пада. — Одмах се помолим Богу с њиме заједно — и он скрсти грчевито руке. Кад се мало смири, оставим га чуварима. Су-тра дан пред вече око 9. часова одем опет к њему. Надзорник ме изазва на страну и окупи, да га приводем како, да ми се испо-веди; јер, вели, да су и болесници а и он сам чуо неке речи из његових уста, из којих се јасно види, да је морао учинити какво тешко злочинство.

Ја се одмах приближим кревету. Болес-
ник лежао сасвим мирно, и кад ме угледа,
пружи ми руку — па му чисто беше мило.
Чувари су стајали са стране. Упитам га
„како је.“ — „Боље,“ рече ми он лагано,
„али није као што треба.“ Опет га ја за-
питам, да л' нема што да ми исповеди —
но, глас га већ издао беше. — Говорио је
све у одељцима: „да је некога при свађи
пробо'о и да од то доба има четрнајест ме-
сеци, а никако не може ока да склопи.

Свако вече око 9 часова, управ у оно
време, кад је злочинство извршио, излазио
му је неки облик и чуо је неко самртњачко
крчање око кревета. То је постајало с часа
на час све јаче. — Даље, да он то не може
више да издржи но да ће због тога најпо-
сле и полудити. — Затим се ухвати за
чело и ја спазим подубоку рану. Тек што
ми то исказа, већ га поче беснило обузимати.
Одмах се сакри под покриваче и повика:
„Ху, ху . . . ето га већ.“ Чувари присту-
пе ближе, а ја му метем руку на главу па
стадох се молити Богу. Напад поче, фала
милостивом Богу, одмах малаксавати и од
то доба долазио сам му свако вече. Сад
ми тек поче причати онширно своју исто-

рију. Историја та није била друга ни чија, но нашега Бледоње.

Шта је било до оне вечери, кад је први пут хрчање самртњачко чуо, све је памтио, само што заборави нека имена и име своје постојбине, коју беше проклео. Од тада, па до нашег расанка није више ништа упамтио. — Доказа писмених није имао и знађаше још само то казати, из које је земље. Кад му споменух име крстово, који и за своје убице умре на крсту, чешкао се по челу и погледао ме чудно, запиткујући: „а ко је тај, ја то име још нигда чуо нисам?“

„Та, за Бога, опомените се! размислите мало!“

„Не, ја сам истина много заборавио, али то — то нисам.“

Велику муку имадох да га упознам мало са јеванђељем, — слабо ме је разумео и није могао да појми ту свету утеху. Но ја држим ипак, да га је то јако потресло, јер ми пиљаше жељно у уста и особита нека светлост указа му се на лицу, кад му стадох говорити о опроштају грехова и о мученику на крсту причати, коме он рече:

„још данас ћеш са мном у рају бити.“ Мало после, кад већ ктедох поћи, притиште ми ватрено руку и приклињаше ме да опет дођем. Од тога часа постајао је све мирнији и напади већ почеше попуштати, те и ја одем. Морао сам га оставити на неколико недеља, ради свог здравља.

Кад опет једном дођох, дознам, да му се рана изнова позледила, да су пароксизме јаче постале и да је мој сиромах келнер морао бити премештен у лудницу.

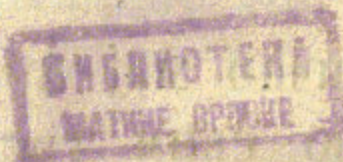
Довде ми је причао мој пријатељ. Обојица смо говорили по свим гостионицама о јадном Бледоњи.

Што бих још додати имао, то је, да смо доцније дознали, да је тај келнер из луднице отишао здрав у своју постојбину. Да ли је јадник нашао своје мирно сеоце, — да ли је на клетву, коју негда изрече, заборавио, да ли је опроштај за своје тешке грехе добио и мирно умр'о или се још по свету потуца, немогах дознати.

Но ја и ти драги читаоче, потражићемо Бледоњу по гостионицама, ако нас случајно тамо пут нанесе. По нешто од тога наћи-

Ћемо код сваког келнера и животопис нашега Бледоње код „црвеног петла,“ биће животопис многих других; али то се напред прорећи не да.

Не пропуштај нигда прилику, теши те јаднике, разговарај се с њима као брат и пријатељ, — не говори нигда као онај гордељивац: „Та то је само келнер.“



У П И С Н И Ц И.

Београд.

Скупљени у књижари издаватеља.

ГГ. Коста Радовановић брзојавнив; — Милан М. Борђевић за себе и брата Димитрија уч. I. разр. гим. 2. Милош Ж. Петровић; — Борђе Младеновић; — Тодор Поповић бирташ; — Михаил Јосимовић; — Аврам Л. Коен трг. за брата Јакова уч. II. разр. гим.; — Павле Кеглић. оборкелнер; — Леонтије Суботић келнер 5. — Александер Маринковић; — Борђе Петровић келнер. свега 14 књига.

Скупио г. Коста Пантић уч. V. разр.

ГГ. Јован Хаџи-Бесарић уч. V. разр.; — Димитрије Миловановић уч. V. разр.; — Драгутин Тадић уче. V. разр.; — Драгутин Недељковић уч. V. разр.; — Танасије Станковић практ.

Г-ђа Љубица Борђевић за своју децу Катицу и Милицу. свега 6 књига.

Скупио г. Венцел Бајлони уч. IV. гим-

ГГ. Светозар Вучковић експ. управе фондова; — Јанко Шафарик уч. VI. разр.; — Радован Трифуновић учен. VI. разр.; — Драгутин Миланковић уч. V. разр.; — Андреја Книћанин уч. IV. разр.; — Недељко Милошевић уч. IV. разр.; — Милан Младенов ђ уч. IV. разр.; — Бура Шафарик уч. IV. разр.; — Владислав Миланковић уч. III. разр.; — Петар Антић уч. III. разр.; — Вићентије

II

Поповић уч. IV. разр.; — Ваљев. Јован Дамјановић уч. IV. разр.; — Ваљев. Станојло Димић уч. IV. разр.; — Михайло Стојановић уч. IV. разр. свега 14 књига.

Скупио г. Милета Бојковић келнер.

ГГ. Милета Бојковић; — Љубислав А. Ивановић трг. из Смедерева; — Коста Ђ. Костић трг. из Крагујевца. — Димитрије Љубисављевић калфа трговачки из Београда; — Димитрије Арсенијевић трг. из Гроцке. св. 5. књ.

Скупио г. Светозар К. Јовановић.

ГГ. Светозар М. Радовановић писар полиције; — М. Ј. Величковић; — Трајко Ђорђевић за сина Сретена; — Милан Бранковић тргов.; — Коста Јовановић трг.; — Милош Вућ кројач; — Сава А. Бугарин келнер; — Павле Ђурков келнер; — Коста Васић келнер св. 9 књ.

Ваљево.

Скупио г. Милутин Шкекић експ. Суда.

ГГ. Марко А. Лазаревић председник Суда; — членови Коста Борисављевић, Јеврем Лукић, секретар Јеврем А. Андоновић; — писари: Миладин Симоновић Лазар Богдановић; — практиканти: Алекса Дабић, Милован Мijatовић, Милош Поповић писар II. класе Милутин Шкекић практ. свега 10 књига.

Крагујевац.

Скупио г. Радован Пеић.

ГГ. Н. М. Стефановић учитељ; — Н. Остојић правозаступник; — Димитрије Раић берберин; — Димитрије Ђорђевић учитељ; — Н. Н. Јован Вукосављевић официр за сина Божицара; — М. Р. Максимовић правозаступник; — Др. Јовановић; — Јаков Павловић професор; — Жив. Костић писар; — Димитрије Влаић поштар; — Алекса М. Вукомановић писар. Ст. Абдулић тел.; — Драгосав Кедровић пом. апот.; — Драгутин В. Паштрмац. — Таса Радојковић. свега 17 књига.

P 19 Ср I 5 16.1

Ово периодично дело

ЗАБАВНА ЧИТАОНИЦА.

изилази првога месеца сваке пола године, и може се добити у Књажевцу код А. Аћимовића, у Јагодини код Д. Банковића, у Г. Милановцу код Вује Васића, у Крагујевцу код С. Денића, у Смедереву код Д. Динића, у Београду код А. Добровојевића, у Крушевцу код М. С. Дреновца, у Лозници код Ж. Милетића, у Шабцу код браће Милићевића и терзије М. Ристића, у Чачку код М. Милијановића, у Ужици код И. Неранџића, у Неготину код А. Николајевића, у Зајчару код Ј. Пашића, у Параћину код А. Петковића, у Пожаревцу код М. Стевчића, у Вел. Градишту код Л. Јанковића.

У АУСТРИЈИ.

у Панчеву код Карла Витигшлагра, у Новом Саду код И. Фукса, у Вел. Бечкереку, код Леополда Манголда, у Пешти код Вилхелма Лауфера, у Загребу код Светозара Галца, у Оравици код Карла Керера, у Митровици код Панајотовића, у Вел. Кикинди код Ј. Јорговића.

Дућанска цена ове књиге јест 4 гр. чаш. или 50 новчића а. в. књига „Лева Ева“ 6 гроша чарш. или 70 новчића. Књига „Борба у Животу“ 4 гр. чар. или 50 новчића, а са премијом 6 гр. чар. или 70 новчића а. в.

Исечени и измрчкани екземплари неprimaју се натраг. Кроз који дан изаћи ће најновији Сатовник по записима славне врачаре Марије Ленорман.